

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № <u>633</u>	дата <u>18. IX</u> 201 <u>6</u> г.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17	
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на доц. д-р Пенка Иванова Пейковска от
Института за исторически изследвания - БАН, секция „Помощни исторически
науки и информатика“, на тема „Миграции от Австро-Унгария и Русия към
България (средата на 60-те години на XIX в. – средата на 30-те години на XX в.).
Историко-демографски аспекти“ за присъждане на научната степен „Доктор на
науките“, специалност 05.03.21. Документалистика, архивистика, палеография
(включително историография и източникознание)

от проф. д.и.н. Луиза Ревякина

Доц. д-р Пенка Пейковска е известен и признат в България изследовател на българо-унгарските отношения през XIX–XX век. За научните ѝ разработки е характерен интердисциплинарният подход на изследване: тя използва статистически извори, въвежда в научно обръщение неизвестни и неизползвани досега документи, значителна част от които е издирила в унгарски архиви, документи от личен произход, вестници; прилага методите на историческата демография и социалната антропология.

Това се отнася и за предложения от доц. П. Пейковска дисертационен труд, в който са представени две различни по своя характер масови имиграции в България от двете бивши империи в две различни епохи: от Австро-Унгария през 60-те години на XIX – началото на XX в., и от Русия – главно през 20-те години на XX в., както и интеграцията на мигрантите в България.

Над проблемите, обобщени в представения труд, дисертантката работи отдавна. Тя е запозната отлично с източниците, използва пълно и прецизно вече съществуващите научни резултати от досегашните проучвания за анализирания в дисертацията демографски събития. Но както самата тя посочва, целта ѝ е била не да преосмисля вече написаното (особено за руската имиграция в България), а да реконструира неизвестното за двата имиграционни потока и формирането на техните диаспори в България „въз основа на статистическите извори, чрез методите на количествения анализ, зад променящите се във времето и пространството количествени показатели, да дешифрира характеризиращите ги демографски,

социални и етнокултурни процеси и явления”. В дисертацията е представена и необходимата теоретична обосновка на третираните въпроси.

Хронологическите рамки на изследването, както и неговата структура, се намират в тясна зависимост от използваните извори. Дисертацията обединява по същество две самостоятелни разработки, сполучливо обединени в един труд от една концепция: две масови имиграции в България в продължение на 70 години от две империи и тяхното място и значение в културно-социално-икономическо отношение за развитието на България. Основното съдържание на дисертацията е оформено в два самостоятелни раздела – единият за миграциите от Австро-Унгария към България от средата на 60-те години до първото десетилетие на XX в., вторият – за миграциите от Русия към България през 20-те и до средата на 30-те години на XX век. Подобно подреждане на материала е логично, тъй като двата имиграционни потока са различни както във времето, така и по своите причини и цели. Всеки от тях има своя собствена история.

Общи моменти в двата раздела са: двете външни миграции и техните демографски и социално-антропологически аспекти се изследват не изолирано, а като част от имащите място външни миграции в България, от демографските и социално-антропологическите процеси в България, а обект на изследване са имигрантите като маса, тоест така както те присъстват в статистическите извори.

При написването на първия раздел частично са използвани данни от първите български преброявания от 1880 г. (Княжество България), от 1884 г. (Източна Румелия), от 1887 и 1893 г., но в основата на изследването са преброяванията на населението в България от 1900, 1905, 1910 г. Направена е историко-демографска характеристика на имигрантския поток, поотделно от двете части на Монархията – от Австрия и от Унгария, проследени са неговата численост, динамика, грамотността на имигрантите и техните занятия, половата структура и етническият състав, социалната проява на жената, териториалното разпределение на имигрантите в България. Картината на тези процеси се допълва и се доизгражда с материали от унгарски извори: статистически (преброяванията на населението в Унгария през 1890, 1900 и 1910 г.) и други видове необнародвани досега архивни материали.

Втората част на изследването – за миграциите от Русия към България, е изградена върху анализа на преброяванията на населението в България през 1920, 1926 и 1934 г. Както и в първия раздел на дисертацията, обект на изследване са числеността, динамиката, грамотността, половата структура, етническият състав на имиграционния (бежански) поток от Русия, вътрешната миграция на руското население в България и неговото териториално разпределение, диференциацията в отделните социални групи, структурата му по вероизповедание, смесените бракове между руси и българи като основна предпоставка за процесите на акултурация, интеграция и асимилация. Представен е социално-икономическият облик на руската имиграция в България: нейният поминък, трудовата и социалната адаптация и интеграция, в това число и на жените, в местното общество.

Извороведският анализ на статистическите извори – преброяванията на населението в България, позволява да се открият нови и непознати страни на познатата вече проблематика. Това се отнася най-вече до руската имиграция в България. Извлечените от П. Пейковска нови данни от статистическите документи дават възможност за по-дълбоки оценки на процесите, които стават в живота на руските имигранти, както и за възможностите на българската държава да им оказва помощ. А за България, която току-що е излязла от войната, подписвайки много тежък за нея мирен договор, и е принудена да изплаща огромни репарации, а и да приема хиляди собствени бежанци от Гърция и Турция, да ги настанява на работа, да предоставя парче земя и т.н., 20-те години, когато пристигат хиляди руски бежанци, никак не е благоприятно време за приемането на толкова голям брой имигранти.

Бих посъветвала дисертантката да помисли над поставения от нея в увода на дисертацията въпрос: защо бежанците от Русия избират България. Като отговор на този въпрос авторката цитира и фактически подкрепя гледната точка на Цв. Кьосева: България е православна страна, българите възприемат руснаците като наследници на освободителите от османско владичество; българите чувстват вина за участието си в Първата световна война на страната на Германия против освободителката – Русия. Романтично обяснение, в което има известна истина (в православието). Според мен обаче е изпусната една важна, а може би и основна причина: в България идват

предимно тези руснаци, които напускат родината през южните ѝ райони, през Черно море с кораби, и първоначално отиват в Турция и дори в Северна Африка. Това се отнася включително и за армията на Врангел. От там те вече се ориентират към другите, по-близки и по-разбираеми за тях славянски страни. От България голяма част от тях заминава за Югославия и отсяда там, някои продължават към Западна Европа. В Централна и Западна Европа идват главно тези, които напускат Русия през Балтийско море и през западните ѝ граници.

Това, което според мен липсва в този труд, обединил в себе си две самостоятелни изследвания, е по-детайлен сравнителен анализ между тези две масови имиграционни вълни в България, станали в различно време, по различни причини, при различни ситуационни условия, различна политическа обстановка, което не можеше да не доведе до различни възможности за тяхното интегриране и асимилиране в новата среда.

Към дисертационния труд са приложен обширен документален материал: 50 таблици, 11 графики и 1 карта, изработени от автора; както и три приложения, включващи използвани при написването на труда архивни документи. Приложени са 13 статии, излезли от печат през последните 10 години и 3 статии под печат. Под печат е и 1 монография по темата на дисертацията.

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертационния труд и главните изводи, направени от неговата авторка.

Посочените бележки и препоръки в ни най-малка степен не променят високата ми оценка за дисертацията на доц. П. Пейковска и предлагам на уважаемите членове на Научното жюри да присъдят на доц. д-р Пенка Пейковска научна степен „доктор на историческите науки”.

Проф. д.и.н. Луиза Ревякина

София, 17 септември 2015 г.

